

ГАЛИЧ У ФОТОГРАФІЇ. ПЕРШІ ВІДОМІ СВІТЛИНИ МІСТА 1885 РОКУ

Статтю присвячено першій відомій фотографії міста Галича та її авторові. На відміну від інших міст Галичини у складі Австро-Угорської монархії, фотографії яких відомі раніше (Львів, 1839 р.; Станиславів, 1860 р.), перша відома фотографія Галича належить до 1885 р. Подано загальну інформацію про фотографію та біографію її автора. Перші фотографії Галича є цінним джерелом інформації про тогочасний вигляд міста і його окремих об'єктів.

Ключові слова: Галич, історія фотографії, Галицький замок, церква Різдва Христового, Давид Людвіг, Австро-Угорська монархія, судноплавство, Дністер.

В епоху цифрових технологій фотографія нікого не здивує. Для найпростішої фотографії тепер не потрібно використовувати фотоапарат, здійснити найпростіше знімання можна за допомогою телефонного мобільного апарата. Зрозуміло, що так було не завжди, ще сотню років тому фотографія була чимось новим і недосяжним для загалу. Автор фотографій був справжнім митцем — міг зафіксувати і передати дух часу на світлині, тому сьогодні так цікаво розглядати старі фотографії.

Першим містом сучасної України, де з'явилася фотографія, був Львів (1839 р.), у першій половині 1840-х рр. фотографія прийшла до Києва та Одеси, а в 1851 р. — до Харкова; першу відому фотографію Станиславова краєзнавці датують 1860 р. На основі фотографій міст згодом видавали поштівки¹.

Для багатьох цікавими є давні світлини Галича. Певна кількість із них перебуває у приватних колекціях, частину можна переглянути в Інтернеті,

¹ Грушицька І. Розвиток фотографії в Україні // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2014. Вип. 41. С. 285.

проте до останнього часу не було відомо, яка фотографія міста найдавніша. Тепер на підставі роботи в архівах можна щодо цього зробити певні висновки — перші світлини Галича на цей час зберігаються в Національній бібліотеці Польщі у Варшаві (Biblioteka Narodowa w Warszawie).

На цей час відомі дві найдавніші фотографії Галича, датовані 1885 р. Перша з них має назву «*Руїни замку в Галичі*» («*Ruiny zamku w Haliczu*»). На світлині зображено Галицький замок з південного боку. Фотографія зафіксувала висоту залишків мурів Шляхетської вежі та каплиці Св. Катерини. Сама Замкова гора ще не була заліснена, до цих робіт залишалося майже 15 років. Цікаво, що місце, з якого знімали (площа на підвищенні за Замковою горою), відмежовує від яру плетений частокіл. Центральну частину міста фото не захоплює, оскільки акцент зроблено на румовищах замку. Також бачимо церкву Різдва Христового — 1885 р. Це будівля з двосхилим дахом, увінчана сигнатуркою. Купол ще відсутній, його встановлять тільки під час реконструкції 1904—1906 рр. За церквою проглядається крайовий міст на Дністрі і житлова забудова Галича — Заріки (із західного боку дороги в напрямку на Львів). Фотографія завбільшки 19,4x23,7 см; наклеєна на картонну підкладку альбомного формату².

Автором фотографії був обер-лейтенант (старший лейтенант) цісарсько-королівського війська Австро-Угорської монархії Давид Людвіг (1856—1930), відомий офіцер, фотограф і фототехнік. Оскільки його авторству належить перша хронологічно ідентифікована світлина міста Галича (на цей час), цікаво буде довідатися про основні етапи життя цієї особи — тим більше, що його життєвий шлях був справді непересічним.

Давид Людвіг народився 5 березня 1856 р. у Вроцлаві (тогочасна назва Breslau), помер у Берліні 22 грудня 1930 р. Освіту здобув у середній школі і вищому професійно-технічному училищі у Вроцлаві, в ранньому віці почав займатися фізикою і фотохімією.

1881 р. розпочав службу лейтенантом польової артилерії у м. Відні, продовжував свою офіцерську кар'єру в різних гарнізонах монархії. 1890 р. очолив відділ фотографії Військового технічного комітету у Відні, згодом служив командиром відділу польових гаубиць. 1913 р. залишив

² Biblioteka Narodowa (далі — BN). Magazyn Ikonografii F. 120491/IV. Ludwig David. Ruiny zamku w Haliczu.

військову службу в ступені полковника; 1917 р. додатково отримав звання генерал-майора.

Почав фотографувати на початку 80-х рр. XIX ст. 1890/1 р. закінчив курс в Інституті графічних мистецтв освіти і досліджень (Відень), працював над проєктом процесу емульсійних розчинів і поліпшенням моментальної фотографії. Автор багатьох статей на відповідну тематику в профільних часописах. Отримав кілька нагород і був членом численних національних і міжнародних асоціацій – фотографічного товариства у Відні (1882), клубу фотографів-аматорів у Відні (1887), клубу в Лондоні (1896). Впродовж 1884–1912 рр. брав участь в 40-ка європейських фотовиставках. Основні фотозацікавлення – країна та її жителі, а також військові мотиви з тих околиць, де він перебував або брав участь у маневрах. Спочатку працював у жанрі документального фото, згодом у портретному і ландшафтному фото. Лицар ордена Франца-Йосифа (1908) та ордена Залізної Корони III класу (1904)³.

Друга фотографія датована 1885 р., відома під назвою: «*Галич. Парове судноплавство на Дністрі*» («*Halicz, żegluga parowa na Dniestrze*»)⁴. Фото зображує пароплав-буксир «*Flis*» з баржею для перевезення пасажирів (власність фірми парового пароплавства на Дністрі Б. Слонецького та К. Наварського). На другому плані – дерев'яний міст на р. Дністер (1858 р. побудови), який мав статус «крайового»; міська приватна забудова, серед якої домінує кенаса караїмів. Помітний північний бік Замкової гори, яка на той час ще не була залісна. Фотографія завбільшки 14,6x20,2 см; наклеєна на картонну підкладку альбомного формату, автор невідомий.

Ці перші світлини було виконано дерев'яною великомасштабною камерою з фокусуючою «гармошкою» та портретним об'єктивом. З огляду на період року їхнього створення (1885 р.) відсутність свідчень про перебування в Галичі на той час інших фотографів можемо тільки припустити, що автором обидвох був Давид Людвіг.

³ David, Ludwig (1856–1930), Photograph, Phototechniker und Offizier. Austrian Centre for Digital Humanities and Cultural Heritage Österreichisches Biographisches Lexikon ab 1815 (2. überarbeitete Auflage - online) [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. Електронні дані. Wien: 2016. Режим доступу: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_D/David_Ludwig_1856_1930.xml доступ: 12.08.2020.

⁴ BN. Magazyn Ikonografii F.9018/III. Halicz, żegluga parowa na Dniestrze.

Згадані фотографії міста мають велику цінність, оскільки вперше фіксують ряд об'єктів, яких вже тепер не існує, та дають змогу сучасникові візуально побачити їхній вигляд наприкінці XIX ст. Можливо, в дальшій дослідницькій праці вдасться виявити давніші фотозображення Галича, а тепер ми можемо ствердити з певністю, що фотографія «прийшла» в Галич не пізніше 1885 року.

Із розвитком фототехніки, її доступністю на початку XX ст. фотографування об'єктів Галича ставало дедалі популярнішим. На цей час відомі краєвиди міста, які виконали відомі фотомитці австро-угорського і польського періодів володіння містом. Зокрема, Фрідріха Альбіна, К. Величка, Мар'яна Єдрика, Чеслава Лачковського, Вільгельма Ортлера, військовика Черного та ін. В самому Галичі проживав фотограф Лукаш Шпак, відомий тим, що ілюстрував новини з Галича й околиці для часопису «*Nowości illustrowane*» (Krakow).

Збереглися серійні та поодинокі фотографії з військової історії міста періоду Першої і Другої світових воєн (австрійські, німецькі, російські, угорські), авторами яких є як військові пресові відділи, так і приватні особи. Ця проблематика цікава і потребує дальшого дослідження.

Andrii Chemerynskyi (Halych, Ukraine)

Halych in photos. The first known photos of the city of 1885

The article is devoted to the first known photograph of the city of Halych and its author. Unlike other cities in Galicia as part of the Austro-Hungarian monarchy, whose photographs are known earlier (Lviv, 1839; Stanislaviv, 1860), the first known photograph of Halychyna dates back to 1885. General information about the photograph and biography of its author is given. The first photos of Halych are a valuable source of information about the appearance of the city and its individual objects at that time.

Key words: *Halych, history of photography, Halych castle, Church of the Nativity, David Ludwig, Austro-Hungarian monarchy, shipping, Dniester.*

*Автор першої відомої світлини
Галича Давид Людвіг, 1915 р.*

Руїни замку в Галичі, 1885 р.

ŻEGLUGA PARYWA NA DNIESTRZE.

1885. HALICZ.

Парове судноплавство на Дністрі, 1885 р.